

A boldogság győri madara

– Baross Gábor zenekari igazgató a Győri Filharmonikus Zenekar

munkájáról, helyzetéről –

– Régen találkoztunk. Legutóbb akkor, amikor a győri Filharmonikus Zenekar megkapta saját székhelyét, az egykori Rába mozi helyén felépült Richter Termet, amely alapjaiban változtatta meg az együttes életét.

– 2001. november 24. volt ez a nap, amelyet a közönség előtt életem legszebb napjának neveztem. Ilyet ritkán mond az ember, de valóban így éreztem, és érzem még ma is. Mert nem pusztán arról volt szó, hogy kaptunk egy tágas, jól felszerelt épületet, egy kiváló akusztikájú hangversenytermet – mindez önmagában is óriási öröm. De mi volt előtte? Hontalanság, a megtűrték számkivetett bolyongása a különböző intézmények között, ahol alkalmanként próbálhattunk, de ahol sosem voltunk otthon. Hígye el, van összehasonlítási alapom, hiszen ez a negyvenedik évadom a zenekarnál, ebből 23. éve dolgozom igazgatóként – és mint egy varázsűtésre változott meg minden azóta, hogy átléptük ezt a küszöböt. Paradicsomi állapotok vannak, hiszen ez egy komoly „intézmény”, a szó legjobb és legigazibb értelmében. Ez a mi várunk, a mi házunk, ahová öröm bejönni dolgozni és ezt veszem észre a kollégákon is. Jönnek ha van próba, ha nincs, hiszen este 6-ig a kapu nyitva áll, lehet dolgozni, gyakorolni. Én magam minden nap úgy jövök be, mintha ünnep lenne.

Biztonságban vagyunk tehát minden szempontból: megvan a saját székhelyünk és az együttes tagjai közalkalmazotti jogviszonyban állnak az Önkormányzattal, ami némi egzisztenciális garanciát jelent ebben a bizonytalan világban. Az örömben vegyülő ürcseppek a közalkalmazotti bértábla összegeinek köszönhető, ami tudjuk jól, adottság, amiről a fenntartó nem tehet. Megpróbál segíteni minden eszközzel, de meg van kötve a keze. Jóindulatát és igyekezetét mi sem mutatja jobban, mint hogy az utolsó fillérig egyedül állta annak idején az átépítési munkálatok 750 millió forintját. Egyedül a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma egészítette ki ezt az összeget az ünnepélyes átadáson négymillió forinttal. A közalkalmazotti bértáblát azonban a város sem

tudja megváltoztatni. Ebben az a szomorú, hogy minden kormány, minden kurzus – sok évtizede és még talán évtizedekig – visszaél a muzsikások kiszolgáltatott helyzetével. Mi imádjuk, amit csinálunk, máshoz nem értünk, de ha értenék is, nem akarunk mást csinálni. Mi nem sztrájkolunk, de ha sztrájkolnánk is, mi történne? Nem maradnának ellátatlanul a betegek, felügyelet nélkül az iskolások, mint akkor, ha az orvosok vagy a tanárok sztrájkolnának. És ha holnaptól felére csökkentenék a fizetésünket, akkor is csak muzsikálnánk, mert mit tehetnénk? Hol van az az idő, amikor rang volt a Magyar Királyi Operaház első trombitásának lenni? Amikor város szerte közmegebecsülésnek örvendtek a zenészek?

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének vezetőségi tagjaként elég gyakran találkozunk a kollégákkal és szembesülhetünk mások problémáival: a Rádiózenekar napi küzdelmeivel, a MÁV és MATÁV (illetve Telecom) Szimfonikus Zenekar sokéves harcával, hogy beküzdje magát azon együttesek közé, amelyek részesülhetnek a minisztériumi támogatásból.

Bizonyos vélemények szerint jobban alakíthatóak a bérek a közhasznú társaságokban, más szempontok szerint viszont kisebb a biztonság, mint közalkalmazottként. Olyan ez, mint a házasság: aki nincs benne, bekíváncozik, aki benne van, az kifele...

Annak idején Gyimesi László nagyon sokat dolgozott a közalkalmazotti törvény kidolgozásában és parlamenti elfogadtatásában, és bár a törvény nem tökéletes, mégis több az előnye, mint a hátránya. Mindenek előtt védeltséget. Nálunk a 84 zenekari tagból 83 a közalkalmazott, csak Medveczky Ádám karnagy úr nem az. Minden juttatást, ami egyébként az egész társulatnak alanyi jogon jár (ruhapénzt, szmokingot, 13. havi fizetést) csak jogi-gazdasági furfang igénybevitelével tudok biztosítani számára, különben „fennakadok” a kétévente esedékes revízió. Semmi rosszindulat, semmi piszkálódás – jóindulatú emberek végzik a munkájukat a törvények és megkötések útvesztőben.

– Hány muzsikus van a 83 közalkalmazott között?

– 74 muzsikusunk van, a többi az irodán dolgozók és takarítók státusza. Nem olyan nagy ez a stáb, különösen, ha figyelembe vesszük, milyen nagy épületről van szó.

– Nagyobb, komplexebb szerepet tölt be ez az épület annál, mint hogy a szimfonikus zenekar próbáinak és hangversenyeinek ad otthont?

– Fontos kulturális központtá nőtte ki magát a Richter Terem, amit az elmúlt négy évben megszerettek városunk lakói. Biztos voltam benne, hogy így lesz, pedig hallottam fintorgó hangokat, amelyek elmarasztalták ezt az új helyszínt az elődként szolgáló Nemzeti Színházzal szemben. Pedig a színház akusztikája még prózai előadásokra sem a legjobb, hangversenyekre pedig egyenesen csapnivaló. Igaz, kényelmesek a bordó bársonyszékek, ahol akár még szundikálni is lehet...

Annak idején már megcsodálhattam a mi termünk adottságait, hiszen voltak hangversenyek a Rába moziban is. Itt játszottam fellegeti Ádámmal Sosztakovics Trombitaversenyét és meglepődtünk, milyen nagyszerűen szólt minden. Ugyanezt érezte egy idő után a mi közönségünk is: milyen jól is szólnak itt ezek a zenekari darabok! Ennek nagyon örülök, hiszen voltunk mi nehéz helyzetben akusztikai gondok miatt. Sustorogtak, morgolódtak, hogy ez a zenekar nem is olyan jó, bizonyára nem próbál eleget. Mondhattam én, hogy megfelelő akusztikai közegben kell meghallgatni minket, nem értem el eredményt. Egyszer aztán gondoltam egy nagyot, és meghívtam az Önkormányzat teljes Kulturális Bizottságát egy zeneakadémiai Kodály ünnepségre. Gyönyörű műsor volt, kórossal, mindennel – vendégeim teljesen el voltak ragadtatva. Egy zeneszerető, de nem zeneértő ember nem tudja megmagyarázni, miért tetszik vagy nem tetszik neki valami – nem szól jól, tehát rossz. Nagyon fontos tehát, hogy megadjuk a lehetőséget neki arra, hogy teljes pompájában hallhassa a műveket, magunknak pedig arra, hogy hallhatóvá váljék mindaz, amit játszunk.

Mindennek ismeretében szinte természetes, hogy amióta a Richter Teremben koncertezünk, bérleteseink száma csaknem a kétszeresére nőtt. Régebben egy bérletsorozatunk volt, most kettő van, mindkettő csak zenekari. Ez bérletenként nyolc hangverseny, szeptember vége és május eleje között. Ezen kívül van egy négykoncertes oratórium bérletünk, a Nemzeti Énekkar és a győri kórusok közreműködésével. Ilyenkor egy együtttest alkotnak városunk énekkarai és Győri Fesztiválkórus néven szerepelnek. A Győri Nyár, a Szent László Napok alkalmával lépnek fel, oratórikus művekben, templomban. Érdekes módon a közönség az oratóriumokat inkább templomokban hallgatja szívesen. Kivéve mondjuk a Carmina Burana-t, amit tavaly játszottunk, óriási sikerrel a sportcsarnokban, kétszer egy nap, alkalmanként háromezres gyermekközönség előtt. Nagyon jó érzés telt házak előtt játszani.

A Richter Termet egyébként nemcsak mi használjuk; megfelelő bérleti díjért vállalatok, bankok, más intézmények is igénybe veszik. Könnyűzenei rendezvényekre is szívesen bérlik a helyiséget. Ebből bevételre tudunk szert tenni. A teremmel, az épülettel kapcsolatos munkálatok egyébként az én feladatkörömbé tartoznak, amit ugyancsak nagyon szívesen csinállok.

– Minden zenekarnak van bevételi kötelezettségei saját maga fenntartásának érdekében. Ebben az esetben ezek még hangsúlyosabbak, hiszen magát az épületet is működtetni kell.

– Ez is igaz, de meg is emelték a bevételi kötelezettséget, hiszen számoltak azaz, hogy terem bérbeadásával bevételi lehetőségeink is jelentősen megnöttek.

– Milyen bevételi forrásaik vannak a jegybevételén és a terem kiadásán kívül?

– Vannak felkéréseink szép számmal. Tavaly például az újonnan készült balatonfüredi sportcsarnok avatásakor kértek fel minket arra, hogy valami „szép zenét” játsszunk. Máskor Mosonmagyaróvárott rendeztek Flesch Károly Hegedűversenyt és azon voltunk közreműködők. Megyünk Sopronba, Bécsbe, ahová csak lehet. Évente száz körüli a fellépéseink száma – ez természetesen nem mind önálló hangverseny, de a szám így is jelentős. Van olyan műsor, amit csak egyszer játszottunk, szerencsére ez a kevesebb. Máskor három próbával tizenötöt is eljátszhatunk egy

műsort, ifjúsági hangversenysorozat keretében. Számítanak tehát a zenekarra, szeretik muzsikusainkat, megbecsülik a munkájukat. És számítanak azokra a zenélményekre is, amelyeket bérletsorozataink kínálnak. November 7-én például a híres hegedűművész, Leonyid Kogan fia, Pavel Kogan vezényelte a Moszkvai Filharmonikusokat. Szkrjabin II. szimfóniáját és Prokofjev Desz-dúr zongoraversenyét játszották Borisz Bloch szólójával. Hatalmas, 100-110 fős zenekar, gyönyörűen szól. Tavaly ugyanebben a bérletben a Cseh Filharmonikusok szerepeltek.

– Saját maguk intézik a meghívásokat, vagy van valamilyen együttműködés más zenei intézménnyel is?

– A Filharmónia Budapest és Felső-Dunántúli Kht.-val alakítjuk ki ezeket a programokat, személy szerint Igricz Györggyel és Csincsek Rékával. Régi jó szakmai kapcsolatok ezek, még Országos Filharmónia volt, amikor elkezdtük a közös munkát. Aztán Nemzeti Filharmónia lett, majd kialakultak a kht.-k. Tavaly Keszthelyen a Nemzeti Énekkaral volt közös hangversenyünk, együtt hallgattuk meg Igricz György kollégámmal. Az olyan fantasztikusan sikerült, hogy azon töprengtünk: mit tudhatunk még nyújtani a közönségünknek, milyen többletet, hogy mindig kapjon valami újat, valami olyat, ami miatt továbbra is érdeme bérletet váltania? Bérleteinkben rendszeresen szerepelnek a vezető hazai szimfonikus zenekarok, jöttek külföldi „nagyágyúk” – hogyan tovább?

A 2005/2006-os évad meglepetése aztán az lett, hogy bérleteseinket Budapestre invitáltuk a Bécsi Szimfonikusok illetve az Orchestre des Champ-Élysées fellépésére a Művészetek Palotájába. Idén valamennyivel megemeltük a bérletek árát, így külön buszokkal visszük bérletes vendégeinket Budapestre, megszervezzük, hogy megnézhessek a Művészetek Palotájának épületét is, majd koncert után a különbuszok visszahozzák őket Győrbe. Mindezt az évad első koncertjén jelentetem be és nagy örömmel fogadták a lehetőséget. A bérletek egyébként még így sem drágák, hiszen nyolc hangversenyre szólnak 11 500 forintért. Mindig újabb és újabb ötletek kellene, hogy a közönségutánpótlást biztosítani tudjuk.

– A muzsikus-utánpótlást honnan biztosítják?

– Győrből. Nincsenek jó tapasztalataim a budapesti jelentkezőkkel kapcsolatban. Nem szívesen mennek vidékre a Zeneakadémia befejezése után. Sokkal inkább vállalnak töredék állást mondjuk egy peremkerületi zeneiskolában, ahol legalább a járulékokat kifizetik utánuk, és élük gyakorlatilag a szabadúszó, harknizó muzsikusként, semmint egy vidéki város szimfonikus zenekarában köteleznék el magukat a közismert közalkalmazotti bérrért. Egyszer elmentem egy tuba próbajátékra az Operaházba – egy állásra volt vagy 22 jelentkező. Egy sem akart vidékre szerződni. Olyanokra számíthatunk elsősorban, akik itt élnek, itt jártak főiskolára és megvan a megfelelő érzelmi kötődésük a városhoz, az együtteshez. Tanulmányaik alatt a főiskolások kisegítenek nálunk, felsőbb éves korukban szerződésben, félállásban már velünk dolgoznak – mire végeznek, tudjuk, mit várhatunk egymástól, megismertük egymást, ami megalapozhatja a későbbi sikeres közös munkát. Van például két lakása is a zenekarnak, amelyekben akár 4-4 fiatal is lakni tud, jó körülmények között, kedvező áron. Nem ingyen, mert az természetbeni juttatásnak minősül, de megfizethetően. Még ez sem elégséges ahhoz, hogy kellő kötődés alakuljon ki az együttes, a város iránt.

– Milyen hangfelvételeket készítettek az elmúlt időszakban?

– Néhány éve két CD-t tartalmazó albumot állítottunk össze abból az anyagból, ami székesegyházunk könyvtárában található. Annak idején itt volt karnagy Richter János karmester édesapja, Richter Antal is. Sulyok Tamás karnagy úr adta közre a kottákat, pótolta a hiányzó szólamokat és vezényelte a darabokat. Négy Wagenseil-szimfóniát rögzítettünk – nagyon jól sikerült felvételek voltak, bár eladni nehezen lehetett, hiszen az emberek a népszerűbb műveket keresik. Reprezentációs ajándéknak azonban annyira jó volt, hogy nemrég egy második válogatást is készítettünk, többek között Albrechtsberger és Istvánffy Benedek műveivel. Csak olyan darabok szerepelnek ezen is, amelyek kottája a székesegyház Vavrincez Veronika által gondozott könyvtárában megtalálható. Ez a Győri Székesegyház Zenei Kincsei II. Volt belőle lemezbemutató hangverseny is október közepén is a székesegyházban.

Néhány éve pedig két fiatal, győri születésű hangszeres szólólistával készítettünk hangfelvételt. Jávorkai Sándor hegedűművész és Jávorkai Ádám gordonkaművész játszik Brahms-, Saint-Saëns- és Csajkovszkij-műveket. Én ugyanis úgy gondolom, hogy mint győri születésű és negyven éve Győrben, Győrért tevékenykedő muzsikos segítenem kell az ilyen tehetséges fiatalokon, ha módomban áll. És ha valakinek ilyen lehetőség adatik, hogy szólólemezt készíthet szimfonikus zenekarral, az valóban nagy segítséget kap pá-

lyája elején. Az is meggyőződésem, hogy egy ilyen szimfonikus zenekar, különösen most már egy ilyen infrastrukturális háttérrel, a városban működő egyéb zenei intézményeket (kórusokat, zeneiskolát, szak- és főiskolát) is valahogy maga köré kell szerveznie. Hiszen mindegyikhez kapcsolódunk valahogy – kollégánk tanít egyik vagy másik helyen, az oktatók játszanak nálunk. Kötelezőnek tartom tehát, hogy napi kapcsolatban legyek ezekkel az intézményekkel, segítsek legjobb tudásom szerint. Elhatároztam és elfogadtat-

tam, hogy mind a zeneiskola, mond a szakiskola és a főiskola évente egyszer térítésmentesen igénybe veheti a Richter Termet. Ez óriási lehetőség az iskolák számára. Mint ahogy az is, ha kottával, hangszerrel, bármivel, amire szükségük van és amit mi nyújtani tudunk, segítjük a munkájukat. Ennek így kell lennie, nem is szólva arról, hogy minél színvonalasabb képzést tudnak ezek az iskolák nyújtani, annál jobb muzsikusokat nevelnek nekünk, a városnak, ez egész Pannon Régiónak.

Tóth Anna

Gondolatok jövőnkről, a Filharmóniai Társaság végveszélyének napjaiban

A Magyar Kodály Társaság állásfoglalása

Kodály Zoltán vigyázó figyelme nem csupán zenei életünk egészére terjedt ki, hanem a teljes magyar társadalomra. Nála világosabban senki nem fogalmazta meg zene és társadalom kölcsönhatásának problematikáját: azt, hogy a zenekultúra általánosság tétele nem csupán a muzsikuskok és zenebarátok ügye, hanem a teljes nemzeté. Hogy a művészi muzsika orfeuszi ereje szerves részét alkotja az egészséges léleknek: általa jobbá, műveltebbé – végső soron boldogabbá válik az emberiség. Ez a felismerés mondatta ki mélyértelmű jelszavát: A Zene mindenkié!

E jelszó jegyében állt Kodály a Budapesti Filharmóniai Társaság mellé, amikor az, történelmi sorsfordító esztendőben, vezető nélkül maradt. A Társaság 1919-ben elnök-karnagyává választotta Dohnányi Ernőt és kitarzott mellette akkor is, amikor a Nagy Építő, a II. világháború vége-felé, kényszerű körülmények alakulása folytán külföldre távozott. 1945-től 1960-ig, Dohnányi haláláig, a Filharmónikusok parancsnoki hídján nem áll kapitány, aki a hajó haladási irányát meghatározta volna, aki a parti társadalommal való kapcsolatban meghatározó szerepet játszott volna. Ez pedig a Filharmóniai Társaság marginalizálódásához, jelentőség-vesztéséhez vezetett. Ilyen körülmények között követte Kodály Zoltán 1953-ban a Társaság hívását és vállalta el annak díszelnökségét. Hogy mentse, ami menthető: hogy az akkor százesztendő társa-

ságot visszavezesse a magyar kulturális élet nagyhatású tényezői közé.

Hogy az „évszázados tradíció” önmagában nem érdem, azzal Kodály is tisztában volt. Nem a patina teszi a szobrot, hanem ami alatta van. A Filharmóniai Társaságnak, melyet Erkel Ferenc alapított a szabadságharc leverését követő nemzeti gyász éveiben, nem az az érdeme, hogy „múltja van”. Hanem, hogy ez a múlt mindenkor a nemzet felemelkedésének ügyét szolgálta. Erkel Ferenc és muzsikusai újratemtették a szuronyokkal és rendeletekkel szétvert magyar társasági életet és ránevelték a társadalmat a zene nagy szellemeivel való rendszeres társalgásra: a hangversenyéltre. Ez a törekvésük vált másfél százados hagyományá.

Erkel a Filharmóniai Társaság programját két pillérre alapozta: a klasszikus mesterek műveire és a kortársakra; különösképp a magyarokra egyaránt. Hazai Beethoven-bemutatók fűződtek nevéhez – például a IX. szimfóniáé –, de a kortárs-művészet népszerűsítése is: Mendelssohn, Schumann, Berlioz, Wagner, de Liszt- és Mosonyi-premiereké is. Utódai, Hans Richter, Erkel Sándor és Kerner István, ezt a szellemet ápolták. Az ő idejükben történt, hogy Brahms Budapestre hozta el ősbemutató előadásra B-dúr zongoraversenyét, hogy Mahler itt vezényelte először I. szimfóniáját,

hogy Liszt, Goldmark, Saint-Saëns, Dvořák, Richard Strauss személyesen lehetett egy-egy nagy életmű szószólójává. Dohnányi idejében, az elvesztett I. világháború után, egy ezer sebből vérző országban, a Filharmóniai Társaság újra felmutatta a magyar kultúra javát és a nagyvilág kultúrájának javát. Bartók Tánc szvitjének, Négy zenekari darabjának, Csodálatos mandarin-szvitjének, Kodály Psalmus hungaricusának és Galántai táncainak ősbemutatójával, Stravinsky, Ravel, Prokofjev, Hindemith személyes szerepeltetésével Budapest Európának egyik kulturális központjává lett. A II. világháború után, megváltozott körülmények között, keserves akadályok leküzdésével, ugyanez a szándék vezette a Filharmóniai Társaság munkáját.

XX. századi történelme során eddig egyszer fenyegette a Társaságot a végleges megszűnés veszélye. 1944 tavaszán, amikor a németek megszállták Magyarországot, a Filharmónikusoknak is el kellett hallgatniuk. De még nem hallgatott el az ágyúszó Budapesten, amikor a muzsikuskok máris hozzáálltak, hogy újjáélesszék a tetszhalálba merült Társaságot és vele a magyar zenekultúrát.

Másodjára napjainkban találkozunk a Budapesti Filharmóniai Társaság (és más zenei intézmények) ellehetetlenítésének kísérletével. Kulturális életünk legfőbb állami irányítója egyetlen tollvonással